

**HORDALAND,
SOGN OG FJORDANE
STATSADVOKATEMBETER**

Riksadvokaten

DERES REF.:

Deres ref.22/1714-2/KRI002

VÅR REF.:

Vår ref.

DATO:

09.01.2023

**HØRINGSSVAR FRA HORDALAND, SOGN OG FJORDANE, MØRE OG ROMSDAL OG
ROGALAND STATSADVOKATEMBETER**

HØRING – NOU 2022:9 EN ÅPEN OG OPPLYST SAMTALE

1. Innledning

Det vises til Riksadvokatens brev av 9. november 2022, der det bes om at statsadvokatembetenes innspill til høringen sendes riksadvokaten innen 9. januar 2023

Det er særskilt anmodet om en tilbakemelding om statsadvokatenes erfaring med bruken av blant annet straffeloven § 185, og en vurdering av de rettslige og eventuelt praktiske vanskeligheter ved anvendelsen av bestemmelsen.

Vårt høringssvar begrenses derfor til de spørsmål som Riksadvokaten særskilt ber om tilbakemelding på. Vårt høringssvar er utarbeidet i samarbeid med Møre og Romsdal og Rogaland statsadvokatembeter.

2. Erfaringer fra embetenes irettføring av hatkriminal saker

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter og Vest politidistrikt har påtaleavgjort og irettført en god del saker etter straffeloven § 185, herunder aktorert 3 lovanvendelses- og straffutmålingsanker for Høyesterett (HR-2020-184-A, HR-2020-185-A og HR-2022-1843-A), som vi kommer tilbake til nedenfor.

Vår erfaring er at § 185-sakene jevnt over har en langt mer kompleks og sammensatt bevisvurdering og lovanvendelse enn ved de fleste andre sakstyper. Vurderingen av lovanvendelsen – altså om terskelen for det straffbare er overskredet- er utpreget skjønnsmessig, særlig hensyntatt at ytringen hele tiden skal vurderes opp mot ytringsfriheten og at ytringene må vurderes i sin kontekst.

Muntlige ytringer (*hvor det ikke foreligger lyd/bildeopptak*) er de vanskeligste å vurdere, da det gjerne vil være sprikende oppfatninger hos aktører og vitner om både ytringenes nøyaktige innhold og kontekst.

Vår erfaring er videre at det i de fleste saker der en enkeltperson er rammet av ytringene, bør vurderes om det er grunnlag for tiltale for overtredelse av § 266 i konkurranseloven med § 185, eventuelt om tiltalen bør begrenses til § 266. Dette for å synliggjøre at § 185 er ment å gi vern på samfunns/gruppenivå, mens § 266 skal gi vern for enkeltindividet mot krenkelser.

En tilbakemelding fra Vest politidistrikt er at også de finner grensedragningen for hva som er straffbart etter bestemmelsen kompleks, herunder særlig når det er barn som rammes, og også grensedragningen mellom første og tredje punktum. Et konkret eksempel er dersom en person går bort til to barn som leker i en ellers tom skolegård på kveldstid og fremsetter en krenkende ytring. Avgjørelsen inntatt i HR-2022-1707 tilsier at ytringen lettere vil anses som kvalifisert krenkende og dermed rammes av § 185 når den fremsettes ovenfor barn. Den vil også anses fremsatt på offentlig sted og dermed rammes av første punktum, selv om det bare er en annen person som var tilstede. Politiet opplever at slike saker gir noen utfordringer mtp ressursbruk og prioritering, fordi sikring av bevis forutsetter tilrettelagte avhør av både fornærmede og vitner, samtidig som føringene fra Riksadvokaten tilsier at saken skal gis prioritet, uten at straffeforfølgelse nødvendigvis ivaretar de hensyn som § 185 i utgangspunktet er satt til å verne. Vi mener derfor at det bør være åpning for at politiet i noe større grad benytter § 266, eventuelt sammenholdt med straffeloven § 77 bokstav i), i saker som ikke klart når opp til terskelen for straffbare ytringer etter § 185 eller som for øvrig ikke oppfyller formålet bak § 185 eller straffbarhetsvilkårene etter bestemmelsen.

2.1 Kort om de § 185-sakene vårt embete har ført for Høyesterett:

- HR-2020-184-A ("Facebook 1"): Første sak hvor Høyesterett behandlet ytringer fremsatt på sosiale medium. Det gis prinsipielle betraktninger om ytringsfrihetens begrunnelser og begrensninger i et nytt medielandskap, der også ytringssikkerheten til samfunnsdebattanter er et sentralt hensyn. Skillet mellom ytringsangrep på et emne og en person/gruppe klargjøres. Understreket at det kun er kvalifisert krenkende ytringer som er straffbare, det er rommelig margin for smakløse ytringer. Høyesterett utpenslet et normalstraffenivå på kortere betinget fengselsstraff og 1 brutto månedslønn i bot.
- HR-2020-185-A ("Facebook 2"): Rettsavklaring mtp at religionskritikk er lovlig, så lenge den er rettet mot religionen og ikke utøverne av religionen og egenskaper ved disse. Understreket at ytringene må vurderes ut fra sin kontekst.
- HR-2022-1843-A: ("Facebook 3"): Rettsavklaring mtp terskelen for straff skal være lik for alle grupper som er vernet av § 185. Personer med annerledes kjønnsidentitet eller

kjønnsuttrykk bør behandles likt som andre utsatte grupper. Det er ikke straffbart å uttrykke seg negativt om kjønnskifte. Men det kan gjøres uten å komme med grovt nedvurderende karakteristikk av transpersoner.

3. Merknader til forslag fra utvalget

3.1 Merknad til forslag om endring av ordlyden i straffeloven § 185

Ut fra de saker som er behandlet ved Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter ser vi ikke behov for å endre ordlyden i straffeloven § 185 slik at terskelen for hvilke ytringer som anses som straffbare endres. Vi mener at de avklaringer som har kommet fra Høyesterett knyttet til terskelen for anvendelsen av bestemmelsen på en god måte har bidratt til at påtalemyndigheten og domstolene i større grad anvender bestemmelsen i tråd med lovgivers intensjon og de skranker som ytringsfriheten setter.

Hva som er straffbart etter § 185 anses etter vår oppfatning godt avklart gjennom de saker som har vært behandlet i Høyesterett.

De endringer som foreslås i NOU 2022:9 anses etter vår oppfatning i liten grad å gjøre bestemmelsen mer allment forståelig for rettsanvendere og publikum. Vi er enig i at ordlyden i utvalgets forslag i alternativ 1 språklig sett er mer allment tilgjengelig, men dersom ordlyden i straffeloven § 185 endres i tråd med utvalgets forslag, så vil vurderingen av hva som er straffbare ytringer fortsatt være kompleks og sammensatt og bygge på et visst skjønn. Endret ordlyd vil også kunne innebære en viss usikkerhet knyttet til gyldigheten av de rettsavklaringer som har kommet fra høyesterett, og en endring som foreslått vil kunne oppfattes som en (utilsiktet) innsnevring av bestemmelsens anvendelsesområde. Å fjerne uttrykkene "*true*" og "*fremme hat*" fra bestemmelsen kan også tolkes som et signal om å snevre inn anvendelsesområdet for bestemmelsen. Det vil etter vår oppfatning sende et uheldig signal.

Til utvalgets alternativ 2 til ny lovtekst så fanger forslaget opp de mest sentrale avklaringene fra Høyesterett. Dersom ordlyden i bestemmelsen skal endres, så mener vi at alternativ 2 klart er å foretrekke. Vi er likevel bekymret for at endringen kan komplisere anvendelsen av bestemmelsen, og gi grobunn for nye rettsavklaringsanker til Høyesterett. Vi merker oss at alternativet "*true*" også her er fjernet fra ordlyden.

Oppsummert er vår oppfatning at ingen av de foreslåtte endringene av straffeloven § 185 tilsier noen hensiktsmessig forenkling av bestemmelsen, men at endring av bestemmelsen på ny vil skape usikkerhet om bestemmelsen rekkevidde og terskelen for bruk av straff. Vi vil også peke på at det er gått relativt kort tid både siden siste endring av lovteksten og de sentrale prejudikatene fra

Høyesterett. Det kan derfor være grunn til å observere bestemmelsens anvendelse over noe lengre tid før en eventuell ordlysendring implementeres.

3.2 Øvrige endringsforslag – Alternativ oppfølging av hatefulle ytringer

I det videre vil vi kort kommentere noen av forslagene i kapittel 10.7.4 om alternativ oppfølging av hatefulle ytringer

Vi er på overordnet nivå enige med lovutvalget i at hatkriminalitet er en spesiell sakstype som også må bekjempes aktivt på andre måter enn ved bruk av straff. Det er dog viktig å understreke at bruk av straff etter vår oppfatning utvilsomt har en preventiv og holdningskapende effekt.

3.2.1 Ad forslaget om økt bruk av konfliktrådet

Til forslaget om økt bruk av konfliktråd så vil vi peke på at straffeloven § 185 er ment å verne samfunnet mot hatytringer *på gruppenivå*, ikke verne enkeltindividene. Valg av reaksjonsform må derfor vurderes i lys av formålet med straffebestemmelsen

Vi er imidlertid ikke uenig i at konfliktråd i noen saker kan være et egnet sted for behandling av § 185 saker, og at politi- og påtalemyndighet i større grad bør vurdere om saken kan være egnet for konfliktrådsbehandling. Dette gjelder særlig når gjerningspersonen er under 18 år. Konfliktråd bør imidlertid brukes med en viss varsomhet og ikke der dette vil kunne anses å pålegge den fornærmede en tilleggsbelastning.

3.2.2. Ad bruk av sivile forebyggende samtaler

Når det gjelder sivile forebyggende samtaler, så kan også dette i noen saker være en hensiktsmessig strategi, samtidig som også denne forebyggende aktiviteten har noen problematiske sider ved seg. Både fordi det, slik utvalget også påpeker, slike samtaler lett kan få preg av forhåndssensur, men også ved at utstrakt bruk av slike samtaler, som alternativ til å opprette straffesak, kan lede til forskjellsbehandling i ulike politidistrikt med hensyn til hvor terskelen for etterforskning og irettføring legges. Terskelen for bruk av sivile forebyggende samtaler bør være lavere der gjerningspersonen er under 18 år.

3.2.3. Ad behovet for å styrke politiets kompetanse

Vi er enige med lovutvalgets innspill knyttet til behovet for fortsatt å styrke politiets kompetanse på feltet, selv om hatkriminalitet de siste årene har vært et prioritert saksområde for politiet blant annet gjennom etablering av egne fagpersoner i politidistriktene. Forslaget om å gjennomføre en kvalitetsundersøkelse synes vi er et godt og konkret tiltak. En slik undersøkelse vil være egnet til å kunne avdekke og synliggjøre god og dårlig praksis, ulik praksis i ulike distrikt mv, hvilket igjen vil kunne gi grunnlag for å iverksette tiltak for å videreutvikle kompetanse og sikre rettsenhet.

3.2.4 Ad behovet for bedre oversikt og statistikk over straff av ytringer

Forslaget om å tilrettelegge for bedre oversikt over straffenivået for denne sakstypen støttes da dette kan bidra til større grad av likebehandling på tvers av politidistriktene. Mange saker stanser i tingretten, og dommene publiseres da kun unntaksvis på Lovdata. Det er videre fortsatt behov for rettsavklaring mtp hvor terskelen for bruk av ubetinget fengselsstraff bør ligge. Det er også uklart i hvilket omfang forelegg benyttes ved overtredelse av straffeloven § 185.

Eirik Stolt-Nielsen

Førstestatsadvokat

Kristine Herrebrøden

Statsadvokat

Rudolf Christoffersen

Statsadvokat